

РОЗДІЛ 6
ОРНІТОКОМПЛЕКСИ РЛП «ЯЛІВЩИНА»: ЗАГАЛЬНА
ХАРАКТЕРИСТИКА ВИДОВОГО СКЛАДУ, ЙОГО РОЗПОДІЛ ТА
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНОЮ

6.1. ЗАГАЛЬНИЙ ОГЛЯД ОРНІТОФАУНИ

За період дослідження в межах РЛП «Ялівщина» було виявлено 53 види птахів з 11 рядів. Як і очікувалось, за видовим різноманіттям переважають Горобцеподібні (Passeriformes), які складають 70,6% від загальної кількості видів. Значною кількістю видів представлені також Дятлоподібні – 5 видів (9,8%) від загальної кількості видів. Інші ряди представлені меншою кількістю видів (Таблиця 6.1).

Таблиця 6.1.1

Розподіл птахів по біотопах та їх щільність у гніздовий період (ос/га)

	Вид	Ялівщина пар/га	%	Бернська конвенція
1	Бугайчик - <i>Ixobrychus minutus</i> (Linnaeus, 1758)	0,13	0,97	БК(II).
2	Крижень – <i>Anas platyrhynchos</i> Linnaeus, 1758	0,53	3,86	БК(III)
3	Великий яструб – <i>Accipiter</i> <i>gentilis</i> (Linnaeus, 1758)	0,07	0,48	БК(II)
4	Курочка водяна – <i>Gallinula chloropus</i> Linnaeus, 1758	0,20	1,45	БК(III)
5	Перевізник – <i>Actitis hypoleucos</i> Linnaeus, 1758	0,07	0,48	БК(II).
6	Мородунка – <i>Xenus cinereus</i> Guldenstadt, 1775	0,07	0,48	БК(II).
7	Припутень – <i>Columba palumbus</i> Linnaeus, 1758	0,33	2,42	
8	Голуб сизий – <i>Columba livia</i> Gmelin, 1789	0,27	1,93	БК(III)
9	Звичайна зозуля – <i>Cuculus canorus</i> Linnaeus, 1758	0,07	0,48	БК(III)
10	Вухата сова – <i>Asio otus</i> Linnaeus, 1758	0,07	0,48	БК(II)
11	Серпокрилець чорний – <i>Apus apus</i> Linnaeus, 1758	1,07	7,73	БК(III)
12	Крутиголовка – <i>Jynx torquilla</i> Linnaeus, 1758	0,13	0,97	БК(II)
13	Дятел звичайний – <i>Dendrocopos major</i> Linnaeus, 1758	0,27	1,93	БК(II)

14	Дятел середній - <i>Dendrocopos medius</i> Linnaeus, 1758	0,07	0,48	БК(II)
15	Дятел малий - <i>Dendrocopos minor</i> Linnaeus, 1758	0,07	0,48	БК(II)
16	Дятел сірійський - <i>Dendrocopos syriacus</i> Hemprich et Ehrenberg, 1833	0,13	0,97	БК(II)
17	Щеврик лісовий - <i>Anthus trivialis</i> Linnaeus, 1758	0,60	4,35	БК(II)
18	Глинка біла - <i>Motacilla alba</i> Linnaeus, 1758	0,20	1,45	БК(II)
19	Вивільга - <i>Oriolus oriolus</i> Linnaeus, 1758	0,27	1,93	БК(II)
20	Шпак - <i>Sturnus vulgaris</i> Linnaeus, 1758	0,80	5,80	
21	Сорокопуд терновий - <i>Lanius collurio</i> Linnaeus, 1758	0,27	1,93	БК(II)
22	Сойка - <i>Garrulus glandarius</i> Linnaeus, 1758	0,07	0,48	
23	Сорока - <i>Pica pica</i> Linnaeus, 1758	0,13	0,97	
24	Сіра ворона - <i>Corvus cornix</i> Linnaeus, 1758	0,20	1,45	
25	Крук - <i>Corvus corax</i> Linnaeus, 1758	0,07	0,48	БК(III)
26	Очеретянка велика - <i>Acrocephalus arundinaceus</i> Linnaeus, 1758	0,20	1,45	БК(II)
27	Берестянка - <i>Hippolais icterina</i> Vieillot, 1817	0,13	0,97	БК(II)
28	Кропив'янка чорноголова - <i>S. atricapilla</i> Linnaeus, 1758	0,33	2,42	БК(II)
29	Кропив'янка сіра - <i>S. communis</i> Latham, 1787	0,20	1,45	БК(II)
30	Вівчарик весняний - <i>Phylloscopus trochilus</i> Linnaeus, 1758	0,07	0,48	БК(II)
31	Вівчарик жовтобровий - <i>Ph. sibilatrix</i> Bechstein, 1793	0,33	2,42	БК(II)
32	Вівчарик-ковалик - <i>Ph. collybita</i> Vieillot, 1817	0,07	0,48	БК(II)
33	Мухоловка строката - <i>Ficedula hypoleuca</i> Pallas, 1764	0,13	0,97	БК(II)
34	Мухоловка сіра - <i>Muscicapa striata</i> Pallas, 1764	0,07	0,48	БК(II)
35	Вільшанка - <i>Erithacus rubecula</i> Linnaeus, 1758	0,20	1,45	БК(II)
36	Соловейко східний - <i>Luscinia luscinia</i> Linnaeus, 1758	0,33	2,42	БК(II)

37	Дрізд співочий – <i>Turdus philomelos</i> Linnaeus, 1758	0,33	2,42	БК(III)
38	Чикотень – <i>Turdus pilaris</i>	0,47	3,38	БК(III)
39	Чорний дрізд – <i>Turdus merula</i> Linnaeus, 1758	0,27	1,93	БК(III)
40	Синиця велика – <i>Parus major</i> Linnaeus, 1758	0,47	3,38	БК(II)
41	Синиця блакитна – <i>Parus caeruleus</i> Linnaeus, 1758	0,07	0,48	БК(II)
42	Синиця довгохвоста – <i>Aegithalos caudatus</i>	0,20	1,45	БК(II)
43	Повзик – <i>Sitta europaea</i> Linnaeus, 1758	0,20	1,45	БК(II)
44	Підкоришник – <i>Certhia familiaris</i> Linnaeus, 1758	0,13	0,97	БК(II)
45	Горобець польовий – <i>Passer montanus</i> Linnaeus, 1758	0,33	2,42	БК(III)
46	Горобець хатній – <i>Passer domesticus</i> Linnaeus, 1758	0,13	0,97	
47	Зяблик – <i>Fringilla coelebs</i> Linnaeus, 1758	1,27	9,18	БК(II)
48	Щедрик – <i>Serinus serinus</i> Linnaeus, 1758	0,13	0,97	БК(II)
49	Зеленяк – <i>Chloris chloris</i> Linnaeus, 1758	0,27	1,93	БК(II)
50	Щиглик – <i>C. Carduelis</i> Linnaeus, 1758	0,47	3,38	БК(II)
51	Коноплянка - <i>Acanthis canabina</i> Linnaeus, 1758	0,20	1,45	БК(II)
52	Костогриз – <i>C. Coccothraustes</i> Linnaeus, 1758	0,27	1,93	БК(II)
53	Вівсянка звичайна – <i>Emberiza citrinella</i> Linnaeus, 1758	0,40	2,90	БК(II)

Найпоширенішими видами в усіх досліджуваних біотопах виявилися представники ряду Горобцеподібні, який представлений родиними: В'юркові – зяблик (*Fringilla coelebs*), зеленяк (*Chloris chloris*), щиглик (*C. Carduelis*), коноплянка (*Acanthis canabina*), щедрик (*Serinus serinus*), костогриз (*C. coccothraustes*), Кропив'янкові – очеретянка велика (*Acrocephalus arundinaceus*), берестянка (*Hippolais icterina*), кропив'янка чорноголова (*Sylvia atricapilla*), кропив'янка сіра (*S. communis*), вівчарик-ковалик (*Phylloscopus collybita*), вівчарик весняний (*Phylloscopus trochilus*), вівчарик жовтобровий (*Phylloscopus sibilatrix*), Мухоловкові – мухоловка строката (*Ficedula hypoleuca*), мухоловка сіра (*Muscicapa striata*), вільшанка (*Erithacus rubecula*), соловейко східний (*Luscinia luscinia*), дрізд чорний (*Turdus merula*), дрізд чикотень (*Turdus pilaris*), дрізд співочий (*Turdus philomelos*).

Загалом серед досліджених паркових територій найбільший видовий склад птахів був зафіксований саме на території РЛП «Ялівщина» – 81,03% від загальної кількості видів. Розрахований індекс видового різноманіття Шеннона становив – 3,56. Для порівняння: у межах Міського парку культури та відпочинку в гніздовий період зафіксовано 34 види птахів (58,62 % від загальної кількості). Індекс Шеннона становив – 2,83.

У межах парку на гніздуванні була зареєстрована максимальна кількість – 53 види птахів з показником загальної щільності – 13,8 пар/га. Орнітокомплекси території парку Ялівщина характеризують і високі показники індексу вирівненості ($e = 0,75$), указує, що чисельно всі зафіксовані види розподілені в межах території РЛП рівномірно. Єдиним домінантом є зяблик, щільність якого в кілька разів перевищує щільність інших гніздових видів (табл. 6.1). Його внесок у гніздове населення становить (9,18%). Порівняно з іншими видами високу щільність мають також серпокрилець чорний та шпак. Внесок кожного 7,73% та 5,8% відповідно. Варто зазначити, що серпокрильця не зафіксовано на гніздуванні, проте територію над РЛП він використовує для збору їжі.

З появою поселень людини знищуються природні біоценози, а на їх місці створюються нові з вільними й своєрідними екологічними нішами, які освоюють тварини різноманітного походження. Впродовж гніздового періоду птахи використовують певні біотопи й місця для розташування гнізд та пошуку їжі.

Серед територій парків м. Чернігів територія РЛП Ялівщина характеризується незначним ступенем антропогенного навантаження та значною мозаїчністю біотопів, що й обумовлює такі високі показники біорізноманіття.

6.2. ЕКОЛОГІЧНІ ГРУПИ ПТАХІВ

За ландшафтно-біотопічною належністю птахи досліджуваних територій розподіляються між 3 групами: дендрофільною, синантропною, гідрофільною.

На території досліджених парків домінуючою біотопічною групою за кількістю видів є дендрофільна. До неї належить 42 види, що складає 79,25% від загальної їх кількості (рис. 6.2.1).

Висока частка птахів дендрофільної групи, які беруть участь у формуванні орнітокомплексів дослідженої території, вказує на існуючі зв'язки між зміненими та природними орнітоценозами. До цієї групи ми віднесли також види, які звичайно у природних біотопах займають узлісся, рідколісся, галявини тощо. Але, зазвичай, ці птахи при гніздуванні потребують деревних насаджень. До гідрофільної групи належать 6 видів, що складає 11,32%. Гніздування видів зазначеної групи пов'язане з водоймами та прирічковими територіями, такими як р. Стрижень. До цієї групи

належать: бугайчик, крижень, курочка водяна, первізник, мородунка, очеретянка велика. Крижень в останні роки помітно збільшує чисельність і

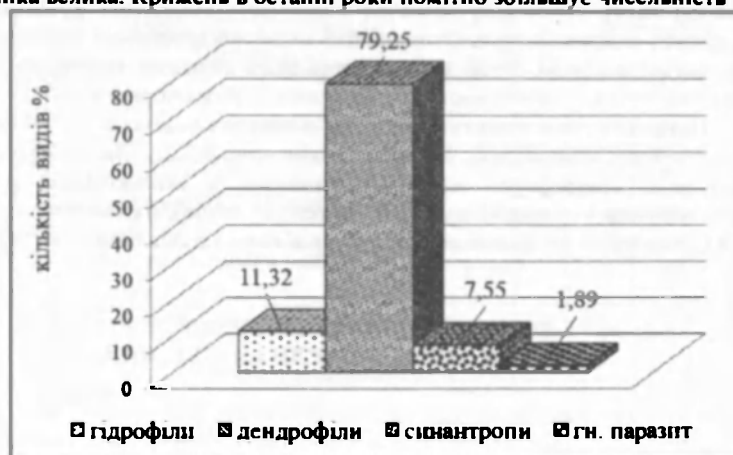

Рис. 6.2.1. Загальна структура орнітокомплексів Ялівщини за ландшафтно-біотопічною належністю стає типовим видом на водоймах р. Стрижень, міста, в т. ч. і в лісопаркових біотопах.

Малозначною в паркових орнітоценозах є синантропна біотопічна група, яка об'єднує 4 види (7,55%). Їх присутність у межах парку обумовлена використанням територій у ролі кормових (рис. 6.2.1).

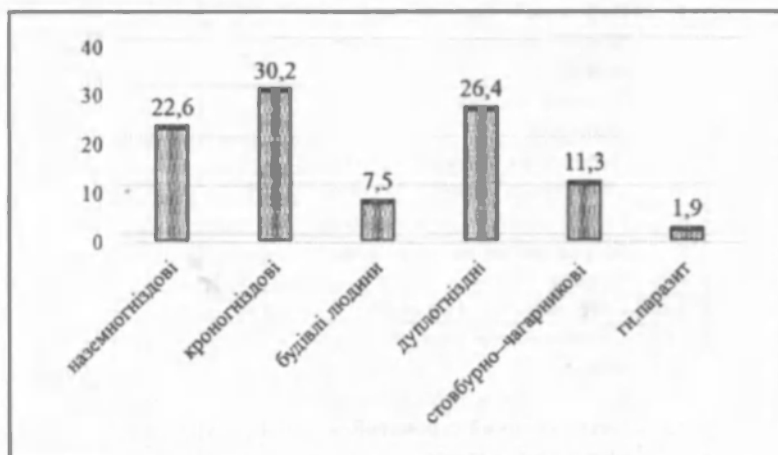

Рис. 6.2.2. Загальна структура орнітокомплексу РЛП «Ялівщина» за місцем розташування гнізд

Широкий спектр ландшафтних характеристик, що сформувалися на території парку Ялівщина, визначає можливість гніздитися представникам більшості з виділених груп. Отже, частка видів дендрофільної групи в цілому залишається високою. У той же час частка видів синантропної групи зростає за рахунок високої чисельності голуба сизого, стрижа чорного.

Наявність умов улаштування гнізд є одним з чинників, які обмежують репродуктивні можливості багатьох видів. (рис.6.2.2.). За вибором місць гніздування орнітофауна парку представлена 6 екологічними групами: хроногніздники (16 видів), дуплогніздники (14 видів), наземногніздуючі (12 видів), стовбурно-чагарникові (6 видів), пов'язані з будівлями (4 види).

6.3. ПЕРЕЛІК ВИДІВ ПТАХІВ, ЯКІ ОХОРОНЯЮТЬСЯ В МЕЖАХ ТЕРИТОРІЇ РЛП «ЯЛІВЩИНА»

Таблиця 6.3.1

	Назва виду (українська і латинська)	Бернська конвенція	CITES	CMS	AEWA
	1	2	3	4	5
1.	Бугайчик – <i>Ixobrychus minutus</i>	+		+	+
2.	Крижень – <i>Anas platyrhynchos</i>	+		+	+
3.	Нерозень – <i>Anas strepera</i>	+			
4.	Яструб великий – <i>Accipiter gentilis</i>	+	+	+	
5.	Курочка водяна – <i>Gallinula chloropus</i>	+			
6.	Перевізник – <i>Actitis hypoleucos</i>	+		+	+
7.	Мородунка – <i>Xenus cinereus</i>	+		+	+
8.	Голуб сизий – <i>Columba livia</i>	+	+		
9.	Зозуля звичайна – <i>Cuculus canorus</i>	+			
10.	Сова вухата – <i>Asio otus</i>	+	+		
11.	Серпокрилець чорний – <i>Arus arus</i>	+			
12.	Крутиголовка – <i>Jynx torquilla</i>	+			
13.	Дятел великий строкатий – <i>Dendrocopos major</i>	+			
14.	Дятел сирійський – <i>Dendrocopos syriacus</i>	+			
15.	Дятел середній – <i>Dendrocopos</i>	+			

	Назва виду (українська і латинська)	Бернська конвенція	CITES	CMS	AEWA
	1	2	3	4	5
	<i>medius</i>				
16.	Дятел малий – <i>Dendrocopos minor</i>	+			
17.	Ластівка сільська – <i>Hirundo rustica</i>	+			
18.	Ластівка міська – <i>Delichon urbica</i>	+			
19.	Щеврик лісовий – <i>Anthus trivialis</i>	+			
20.	Плиска біла – <i>Motacilla alba</i>	+			
21.	Сорокопуд-жулан – <i>Lanius collurio</i>	+			
22.	Вивільга – <i>Oriolus oriolus</i>	+			
23.	Крук – <i>Corvus corax</i>	+			
24.	Очеретянка велика – <i>Acrocephalus arundinaceus</i>	+			
25.	Берестянка звичайна – <i>Hippolais icterina</i>	+			
26.	Кропив'янка чорноголова – <i>Sylvia atricapilla</i>	+			
27.	Кропив'янка сіра – <i>Sylvia communis</i>	+			
28.	Вівчарик весняний – <i>Phylloscopus trochilus</i>	+			
29.	Вівчарик-ковалик – <i>Phylloscopus collybita</i>	+			
30.	Вівчарик жовтобровий – <i>Phylloscopus sibilatrix</i>	+			
31.	Мухоловка строката – <i>Ficedula hypoleuca</i>	+		+	
32.	Мухоловка сіра – <i>Muscicapa striata</i>	+		+	
33.	Вільшанка – <i>Erithacus rubecula</i>	+		+	
34.	Соловейко східний – <i>Luscinia luscinia</i>	+		+	
35.	Дрізд чорний – <i>Turdus merula</i>	+		+	
36.	Дрізд-чикотень – <i>Turdus pilaris</i>	+		+	

	Назва виду (українська і латинська)	Бернська конвенція	CITES	CMS	AEWA
	1	2	3	4	5
37.	Дрізд співочий – <i>Turdus philomelos</i>	+		+	
38.	Синиця довгохвоста – <i>Aegithalos caudatus</i>	+			
39.	Синиця блакитна – <i>Parus caeruleus</i>	+			
40.	Синиця велика – <i>Parus major</i>	+			
41.	Повзик – <i>Sitta europaea</i>	+			
42.	Підкоришник звичайний – <i>Certhia familiaris</i>	+			
43.	Горобець польовий – <i>Passer montanus</i>	+			
44.	Зяблик – <i>Fringilla coelebs</i>	+			
45.	В'юрок канарковий – <i>Serinus serinus</i>	+			
46.	Зеленяк – <i>Chloris chloris</i>	+			
47.	Щиглик – <i>Carduelis carduelis</i>	+			
48.	Коноплянка – <i>Acanthis cannabina</i>	+			
49.	Костогриз – <i>C. coccothraustes</i>	+			
50.	Вівсянка звичайна – <i>Emberiza citrinella</i>	+			
	Всього	52	3	12	4

На території РЛП «Ялівщина» не фіксувалися види птахів, які занесені до Червоної книги України.